

KWAKKELWINTER IN TROMSØ,
NOORWEGEN

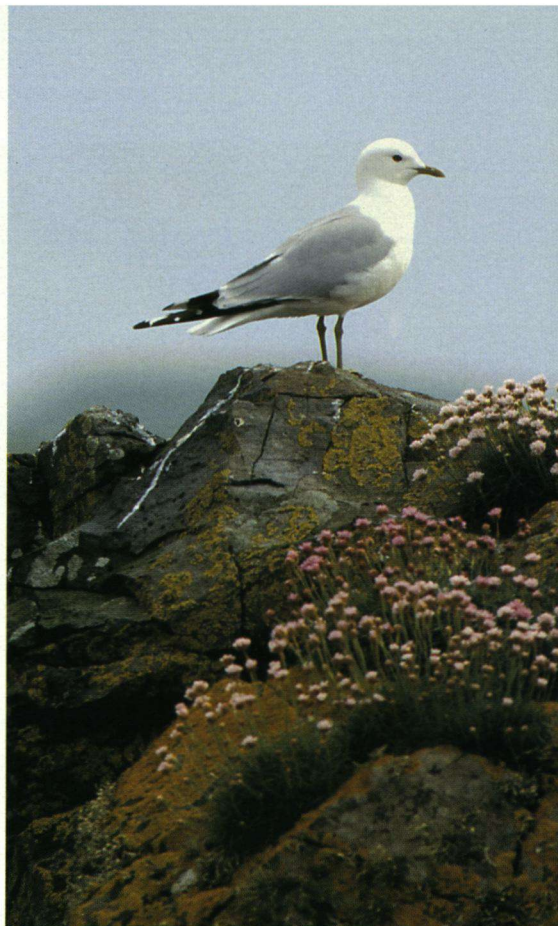
De natuur rondom Tromsø in november en december 2001

Wim Vader

Regelmatig geeft Wim Vader vanuit het hoge noorden impressies over de seizoenen. Zijn bijdragen schrijft hij in het Engels en veel lezers van het Eurobirdnet lezen zijn mailtjes met veel plezier. Op mijn vraag of hij voor het Vogeljaar af en toe een bijdrage wil leveren, schreef hij dat hij niet voldoende tijd had zijn bijdragen in het Nederlands te redigeren. Ik mocht dit wel van hem doen. En dat doe ik met veel plezier. Het is boeiend om te lezen hoe natuur- en landschap zich daar manifesteren. Wim schreef zelf de inleiding en dan volgt de vertaling van twee stukken uit november en december 2002. De vertaler is Peter C. Meijer.

P.C.M.

Tromsø is een stad van circa 60.000 inwoners in Noord-Noorwegen, op 69°50' NB; de stad ligt heel mooi op een eiland, Tromsøya, in de Balsfjord, met een aantal grotere, bergachtige eilanden tussen de stad en de open zee. De stad is daardoor beschermd tegen de winterstormen, die meestal uit richtingen tussen Zuidwest en Noordwest komen, maar deze ligging voert ook mee, dat er vaak veel sneeuw valt. De afgelopen jaren hadden we twee zware sneeuw winters en het sneeuwrecord (2.43 m) dateert van één van deze winters. Winter is hier trouwens een rekbaar begrip: het sneeuwrecord viel op 29 April, een datum die niemand in Nederland nog als deel van de winter beschouwt. Maar hier in Tromsø ligt er altijd sneeuw op de grond tot midden of eind mei en het record voor mijn tuin is 22 juni. Ik woon en werk hier al sinds 1973, als conservator aan het regionale Tromsø

In de zomer zit het vol Stormmeeuwen.
Foto: Wim Smeets.

Museum en ik ben professor aan de Universiteit van Tromsø.

Omdat we hier zo hoog noordelijk wonen en 's zomers twee maanden lang de middernachtzon kunnen genieten, betalen we daarvoor in de winter met ook weer twee maanden, waarin de zon niet boven de horizon uitkomt; 'mørketida' noemen we dat, de donkere tijd. Niet dat het dan de hele dag pikdonker is; midden op de dag is het een paar uur daglicht, of ten minste schemering en als er maar genoeg sneeuw ligt, is er door de reflectie vrijwel altijd licht genoeg om buiten te wandelen. Maar zonder sneeuw is mørketida vaak echt somber en wat we in Zeeland 'duisterachtig' noemden.

De winter van 2001-2002 is tot nu toe een echte kwakkelwinter geweest, zoals we die, naar ik vrees, in toenemende mate moeten verwachten. Global Warming zal volgens de meeste modellen hier voornamelijk voor 'meer weer' gaan zorgen: meer wind, meer neerslag, sterkere stormen, enzovoort (en dan laten we de eventuele gevolgen voor de

Pestvogels profiteren ervan als er een flinke lijsterbessenproductie is.

Foto: Wim Smeets.

Golfstroom nog buiten beschouwing). Vorige herfst was lang zacht, maar in november hadden we een sneeuwperiode, met circa 75 cm sneeuw op de grond; daarna weken lang storm en regen, waarmee vrijwel alle sneeuw weer verdween. Vlak voor de Kerst, toen iedereen al vreesde dat we dit jaar voor het eerst in al die jaren dat ik hier al woon, geen Witte Kerst zouden beleven, sloeg het weer gelukkig weer om en gedurende de kerstweek hadden we koud en helder vriesweer, met circa een halve meter sneeuw en geregeld mooi Noorderlicht. Op Oudejaarsavond was de pret op en de eerste weken van 2002 waren één voortdurende stormweek, met grote hoeveelheden regen, hagel, natte sneeuw en enorme overstromings- en aardverschuivingsschade, vooral in Nordland, een paar honderd kilometer ten zuiden van Tromsø. Nu ik dit schrijf, 14 Januari 2002, ziet het ernaar uit dat de winter gelukkig weer even terugkomt, want hoewel het uiteraard wel makkelijk is de sneeuw 'ferdigmåkt' ('al klaar opgeruimd'), in de vorm van regen te ontvangen, toch geven de meeste mensen hier de voorkeur aan vorst en sneeuw liever dan kwakkelen en regen, met de daarbij horende uiterst gladde wegen en paden en de vele arm- en beenbreuken.

Tromsø is de laatste jaren flink gegroeid; toen ik in 1973 hier aankwam waren er 40.000 inwoners, nu 60.000. Toch is het nog een groene stad en er zijn nog veel plekken, waar het oorspronkelijke lage berkenbos nog overheerst, zij het dan niet meer op de zuidhelft van het eiland Tromsøya, waar ik woon, en waar ook het museum ligt. Hier, in het zuidwesten, is het voorstad: ruime huizen (vrijwel allemaal van hout) met tuinen die zonder heggen in elkaar overgaan, maar veel kinderen, katten en honden en daardoor zijn een aantal vogelsoorten die hier vroeger algemeen waren, nu veel minder vaak te zien. Een goed voorbeeld zijn de Sneeuwwhoenders, in de jaren zeventig nog geregeld in mijn tuin, maar nu alleen nog algemeen aan de noordkant van het eiland (bijvoorbeeld rond de universiteitscampus). Ook broeden er al lang geen Watersnippen meer rond het museum, de Blauwborstjes zingen hier niet meer en de laatste jaren mis ik ook de Tuinfluiter in Folkeparken, het bos rond het museum, waardoorheen ik elke dag naar mijn werk wandel. Al deze vogelsoorten zijn uiteraard in de omgeving nog wel algemeen. Wel hebben we nog iedere winter een Zeearend hier rond de zuidspits van het eiland en net dit weekend kreeg die de

schuld voor een plotseling verdwenen huiskat.

Veel mensen voederen de vogels in de winter hier tegenwoordig en ik denk dat bijvoorbeeld de Koolmees vooral daardoor zo algemeen is geworden. Ook de enkele paartjes Turkse Tortels die sinds 1969 op het eiland broeden (vast de noordelijkste ter wereld, zoals zoveel dingen hier), zijn helemaal afhankelijk van wintervoering. In de stad profiteren de Bonte Kraaien, Eksters en Huismussen van al het voer voor de duivenkolonie rond de Domkerk in het centrum; in de zomer zit het hier ook vol Stormmeeuwen.

Sneeuwval in de herfst half november 2001

Als ik dit schrijf is het 17 november. Dit is de laatste week dat wij de zon kunnen zien. Over vier dagen is de zon geheel verdwenen en pas over twee maanden zullen wij haar weer zien. Deze laatste dagen met zon zijn altijd heel bijzonder. Schaduwen worden langgerekt en ook het licht is anders. Dit jaar blijft de zon al dagen verstopt achter grijze wolken, waaruit sneeuw valt en zo zal het nog wel even blijven.

Elke ochtend hoor je het geluid van de sneeuwblazers die de opritten van de mensen schoonblazen. Deze dagelijkse klus kun je vergelijken met afwassen. Het moet gebeuren. De hoeveelheid sneeuw is nu nog

niet zo groot als in de periode februari tot april. Maar bijna een meter sneeuw nu is ongeveer tegen het record dat 1.07 m bedraagt en al weer van jaren geleden is. Mogelijk halen wij dit record dit jaar. Vogels zijn geen echte sneeuwliefhebbers, hoewel dit natuurlijk minder gevaarlijk is dan strenge vorst. Lijsters zoeken in de stad naar voedsel. Hun aantallen zijn al weer wat afgenomen. De eerste Pestvogels hebben zich weer bij mijn huis laten zien. Zowel lijsters als Pestvogels hebben dit jaar het voordeel van een enorme lijsterbessen-productie.

De Grote Bonte Specht, hier ook een invasievogel uit de taiga, is een genot en dat vinden kennelijk ook andere mensen die deze vogel op hun voedertafel in de tuin hebben. Zij bellen mij daarover en zijn zeer enthousiast over zijn verschijning. In tegenstelling tot twee weken geleden is de behoefte aan zaad op mijn voedertafel afgenomen. Koolmezen en Matkopmezen komen nog steeds regelmatig zaad pikken, maar ik hoef de voorraad minder vaak aan te vullen.

In de zee die rondom Tromsøya ligt zijn de diverse watervogels ook aangekomen. Wilde Eenden liggen op de kustlijn. Veel Eiders en enkele Koningseiders zijn op zee te vinden, evenals de vrolijk jodelende IJseenden en groepjes Zwarte Zee-eenden. Af en toe een voedsel zoekende Middelste Zaagbek. Dit

Bonte Kraaien horen tot de gewone verschijningen.

Foto: Wim Smeets.

Af en toe treft iemand een Kleine Alk in de tuin aan. Ze zijn dan door een storm het land ingeblazen en niet meer in staat uit de sneeuw op te vliegen.
Foto: Wim Smeets.

jaar waren er veel Kleine Alken. Ook zagen wij al enkele Grote en Kleine Burgemeesters.

Op het land zien we vooral Bonte Kraaien en Eksters, maar ook Raven horen tot de gewone verschijning. Enkele Zeearenden verblijven ook dit najaar weer op Tromsøya.

Geen Witte Kerst dit jaar?

Het is inmiddels half december en we vrezen voor onze witte kerst. Ook hier lijkt het opwarmen van de dampkring zijn invloed te hebben. Een stevig hogedrukgebied boven het midden van Europa en het Europese deel van Rusland zorgt voor een koude oostelijke wind in Zuidoost-Europa. Aan de andere kant bewegen de depressies, komende van de Atlantische Oceaan, zich in noordelijke richting. Ze verdwijnen naar de Barentszee. Zelfs op Spitsbergen valt er nu regelmatig regen en natte sneeuw. Bij ons in Tromsø vond men de afgelopen weken de hoogste temperaturen in Noorwegen met zo'n zes tot zeven graden boven nul. Gelukkig kunnen wij wel prettiger ons huis binnenkomen, het spekgladde ijs op de oprit is haast gesmolten. Jammer dat met het smelten van de sneeuw mijn grasveld weer bloot komt te liggen. De beschermende

sneeuwlaag is bijna verdwenen. Het plezierige van sneeuw is dat het licht reflecteert en dat is prettig in deze donkere dagen. Nu dat er niet meer is, is de 'Mørketiden' somberder dan ooit. Nu maar hopen dat het met kerst toch witter zal zijn. U vraagt zich natuurlijk af hoe het met de vogels zit. Eigenlijk valt er niet zoveel te melden: In het donker valt er niet veel te ontdekken op dit gebied. Ik hoor het getjaker van de Kramsvogels die vande Lijsterbessen eten. Een enkele keer hoor je een Grote Bonte Specht, en de Kool- en Matkopmezen komen af en toe op mijn voedertafel. Gek genoeg ontbreken hier deze winter de Goudvinken.

De overwinterende eenden en Aalscholvers zijn hier als altijd te vinden en af en toe hoor ik dat iemand een Kleine Alk in zijn tuin heeft gevonden. De storm heeft ze het land ingeblazen (tot 100 km in het binnenland) en ze zijn niet in staat uit de sneeuw op te vliegen; hun vleugels zijn te kort.

Eigenlijk is het gek dat wij nooit tevreden zijn. Andere jaren mopperden wij op de hoeveelheid sneeuw die er lag en al het werk dat dit vroeg. En nu wij geen sneeuw hebben, schreeuwen wij erom.

■ Wim Vader, Tromsø Museum, 9037 Tromsø, Noorwegen, e-mail: wim@imv.uit.no